

KARDEŞLERE GÜZEL MUAMELE*

Es-selâmü aleyküm ve rahmetu'llâhi ve berekâtühû!..

Aziz ve sevgili Akra dinleyicileri! Cumanız mübarek olsun... Allah-u Teâlâ Hazretleri bu güzel günün bereketinden, hayrından, ikramlarından, rahmetlerinden cümlenizi a'zâmî, en çok derecede istifade edenlerden eylesin...

a. Anaya Babaya İtaatin Sınırı

Bendenize, camilerde birkaç gündür yaptığım konuşmalarda kâğıt gönderiyorlar, soru soruyorlar. Bir soru çok soruldu, dikkatimi çekti. Onun için bu konuşmamda, biraz onun üzerinde durmak istiyorum. Özellikle camimizin kadınlar kısmında vaazımızı dinleyen hanım kızlarımız, anlaşılıyor ki okula devam eden, fakülteye devam eden, tahsil görmekte olan hanım kızlar... Kâğıt gönderiyorlar ve şikâyet ediyorlar, dua istiyorlar:

“—Hocam, bize dua buyurun. Çünkü ailemizden çok müşkilat çekiyoruz. Ailemiz bizim İslâmî yaşayışımıza, tesettürümüze, ibadetimize müdahale etmek istiyor. Bizi dinî bakımdan uygun görmediğimiz birtakım işleri yapmağa zorlamak istiyorlar. Dua buyurun!” diyorlar.

---

* Bu konuşma; Merhum Dr. Metin Erkaya tarafından, titizlikle çalışılarak metne dönüştürülmüştür. Mekanı Cennet olsun

Bazıları da soru olarak soruyor:

“—Bu durumda, anne baba haklarını helâl etmeyeceklerini söylüyorlar. Şimdi biz ne yapalım hocam?” diye soruyorlar.

Bu yaygınlaşınca, anlaşılıyor ki, birçok hanım kızımız, İslâm’a bağlı olan, İslâmî değerlere bağlı olarak yaşayan, halini, hareketini ona uydurmağa çalışan kızlarımızın böyle bir problemi var. Önemli bir soru... Onun için burada, bu cuma sohbetimde, bu konu üzerinde durmak istiyorum.

Peygamber SAS Efendimiz’in emrini, tavsiyesini genel olarak duymuşsunuzdur, biliyorsunuz. İnsan hocasına itaat eder, annesine itaat eder, babasına itaat eder, halifeye itaat eder, imâmü’l-müslimîne itaat eder, emirine itaat eder... Bunların hepsi sosyal hayatın, hizmetlerin, görevlerin güzel görülmesi için, konulmuş nizamın gereğidir. Elbette astlar üstlerine itaat edecek. Bu silsile-i merâtib dediğimiz, hiyerarşi dediğimiz çalışma düzeni sıhhatli çalışacak ve işler güzel bir şekilde yapılacaktır.

Ama umûmî bir kàide var, fıkıh kàidesi olarak da *Kavâid-i Külliye-i Fıkhiyye* içine girmiştir. Evet biz bu büyüklerimize hürmet etmekle vazifeliyiz. Kendimizden büyük olan, makam bakımından, yaş bakımından, mevki bakımından, durum konum bakımından bizden yüksek olanlara itaat etmekle vazifeliyiz ama, bu itaatın sınırı, ölçüsü ne?.. Bunun bir ölçüsü, şartı var... O büyüklerin, o astlarına, altlarındaki kimselere, memuruna, veyahut kızına, veyahut

oğluna, evlâdına, veyahut emrinde çalıştırdığı kimseye, efendiye hanımına emrettiği şeylerin Allah'ın rızasına uygun olması lâzım!.. Şeriatın ahkâmına uygun olması lâzım!.. Hakka, adalete, insan haklarına uygun olması lâzım!..

Şimdi biliyoruz, insanın en başta gelen vazifesi Allah'ın varlığını, birliğini bulmak, kabul etmek ve ona iman etmek... En büyük vazife, bütün insanların en önde gelen vazifesi, Allah'ı tanımak, Allah'ı bilmek ve ona güzel kulluk etmek... Her şeyden önce gelen bir vazife! Allah-u Teâlâ Hazretleri, bunu her şeyden önce istiyor. Doğru bir anlayışla, doğru bir imanla kendisine iman edilmesini emrediyor. Bütün peygamberlerin vazifesi, insanlara bunu hatırlatmak, bunu öğretmek, bunu tebliğ etmek...

Tabii, itaat inandığı Mevlâsına, yaradanına, yaşatanına, rızkını veren, hayatını veren ve alemlerin Rabbi olan, her şeye kâdir olan, her şeyin sahibi, mâliki olan Allah-u Teâlâ Hazretleri'ne itaat, bütün insanların borcu... Bütün insanların Allah'a itaat etmesi lâzım, kulluk etmesi lâzım, buyruğunu tutması lâzım!..

Bazı insanlar kalkar da kendisinin sahib olduğu konum ve durum, mevki, rütbe ve makama dayanarak astındaki, aşağısındaki insana, Allah'ın emrine tam zıt olan, Allah'ın emrini kaldıran, veyahut Allah'ın emrini uygulattırmayan bir şeyi söylerse ne olur?.. O zaman dinlenmez sözü...

Bu Kavâid-i Külliye- i Fıkhıyye'de:¹

لَا طَاعَةَ لِمَخْلُوقٍ فِي مَعْصِيَةِ الْخَالِقِ

(حم. طب. ك. خز. وابن جریر عن عمران و الحكم بن عمرو الغفاری معاً؛ و أبو نعیم، خط. عن أنس؛ طب. عن النواس)

RE. 481/9 (*Lâ tâate li-mahlûkın fî ma'siyeti'l-hâlik*) [Yaratıcı'ya isyanda hiçbir mahlûka

¹ Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.V, s.66, no:20672; Taberânî, *Mu'cemü'l- Kebîr*, c.XVIII, s.170, no:381; Heysemî, *Müsnedü'l-Hâris*, c.II, s.632, no:602; Kudâî, *Müsnedü's-Şihâb*, c.II, s.55, no:873; İbn-i Esir, *Üsdü'l-Gâbe*, c.I, s.275; Hatîb-i Bağdâdî, *Târih-i Bağdad*, c.III, s.145; İmran ibn-i Husayn RA'dan.

Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.I, s.409, no:3889; Bezzâr, *Müsned*, c.V, s.356, no:1988; Abdü'r-Rezzak, *Musannef*, c.II, s.383, no:3788; Dâra Kutnî, *İlel*, c.V, s.155, no:786; İbn-i Abdi'l-Ber, *et-Temhîd*, c.VIII, s.58; Abdullah ibn-i Mes'ud RA'dan.

Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.I, s.131, no:1095; Hâkim, *Müstedrek*, c.III, s.132, no:4622; Hz. Ali RA'dan.

Taberânî, *Mu'cemü'l-Evsat*, c.IV, s.181, no:3917; Hz. Hüseyin RA'dan. İbn-i Ebî Şeybe, *Musannef*, c.VI, s.545, no:33717; Hasan-ı Basrî Rh.A'ten.

Deylemî, *Müsnedü'l-Firdevs*, c.II, s.369, no:3647; Abdullah ibn-i Abbas RA'dan.

İbn-i Abdi'l-Ber, *el-İstîâb*, c.I, s.269; Abdullah ibn-i Huzâfe RA'dan.

Hatîb-i Bağdâdî, *Târih-i Bağdad*, c.X; s.22, no:5137; Ebû Nuaym, *Ahbâr-ı İsfahan*, c.II, s.109, no:443; Enes ibn-i Mâlik RA'dan.

İbn-i Asâkir, *Târih-i Dimaşk*, c.XVI, s.322; Temîm-i Dârî RA'dan. Begavî, *Şerhü's-Sünneh*, c.V, s.163; Nüvvâs ibn-i Sem'an RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.VI, s.105, no:14875; *Mecmaü'z-Zevâid*, c.V, s.407, no:9143;

Keşfü'l-Hafâ, c.II, s.2077, no:3076; *Câmiü'l-Ehâdîs*, c.XVI, s.427, no:17172.

itaat edilmez!] diye ifade buyrulmuştur. Yâni, “Allah’a isyan konusunda bir emirde bulunursa, hiç bir mahlûka, yaratılmışlardan hiç birisinin sözüne itibar etmemesi lâzım mü’min bir insanın; Allah’ın emrini tutması lâzım!..”

Bu sefer, karşısına iki tane emir çıkmış oluyor. Birisi, Allah’a asî gelen, Allah’a isyanı emreden, haddini bilmez bir kimsenin emri, arzusu, isteği; ötekisi de Allah’ın emri, alemlerin Rabbinin emri... Elbette Allah’ın emrini dinleyecek!..

“—Hakkımı helâl etmem!” diyor anne baba çocuğuna.

“—Hakkımı helâl etmem, şöyle yapacaksın!” diyor ama, “Namaz kılma, başını aç!” diyor. “Benim istediğim gibi yaşa...” diyor. İsteddiği yaşam, gayr-i İslâmî bir yaşam... Ona zorlamak istiyor çocuğunu... O zaman tabii, ona itaat etmesi mümkün değil, edemez!..

“—Peki, bu durumda ne yapacağız?.. Bir evlât, böyle bir hanım kız, ne yapması lâzım?.. Babası, annesi kendisini zorluyor, ‘Başını aç, namaz kılma, bu kadar müslüman olma!’ diyor.”

Müslümanlık yüzde ile kabul edilmez ki, müslümanlık bir bütündür. Allah’ın bazı ayetlerine inanıp, bazılarını kabul etmemek; bu mümkün değil!..

Kur’an-ı Kerim’de Allah-u Teâlâ Hazretleri eski kavimlere bu soruyu soruyor:

أَفْتُوْمِنُونِ بِبَعْضِ الْكِتَابِ وَتَكْفُرُونَ بِبَعْضٍ

(البقرة: ٨٥)

(*Efetü'minûne bi-ba'dı'l-kitâbi ve tekfurûne bi-ba'd*) “Allah’ın bazı ayetlerine inanıyorsunuz da, bazılarını inkâr mı ediyorsunuz? Bazılarına karşı kâfirlik mi taslıyorsunuz?” (Bakara, 2/85) diye tevbih ediyor, yâni azarlayıcı bir ifade ile, “Böyle şey yapılır mı?” diye soruyor.

Tabii, Allah’ın emirlerine bütünüyle uyacak bir müslüman... Bir çok vazifeleri var, bu vazifelerin hepsi güzel! Hepsi insanlar için faydalı! Hepsi toplum için olumlu, güzel şeyler...

قُلْ إِنَّ اللَّهَ لَا يَأْمُرُ بِالْفَحْشَاءِ

(الاعراف: ٢٨)

(*Kul inna'llàhe lâ ye'muru bi'l-fahşâ'*) [De ki: Allah fenâlığı emretmez!] (A'raf, 7/28) Allah-u Teâlâ Hazretleri kullarına dilese, ne istese emredebilirdi. Kâdir-i mutlak olduğundan, lâ yüs'elü ammâ yef'al olduğundan, ne emretse kulların onu tutması gerekirdi ama, Allah-u Teâlâ Hazretleri kötü bir şey emretmiyor. İnsanlar için, insanların dünya ve ahiretlerinin saadeti için, selâmeti için, mutluluğu için, düzeni için, rahatı için güzel şeyler emrediyor.

Dinin bütün emirleri faydalı ve güzel! Onun için, elbette Allah- u Teâlâ Hazretleri'nin emri tutulacak!..

Pekiye tutumu nasıl olmalı!.. Tutumu İslâm ahlâkının bir örneği, nümûnesi olacak şekilde,

güzel bir tutum olmalı!.. Yumuşak bir tutum olmalı, terbiyeli, edebli bir tutum olmalı, gâyet nazik olmalı!.. Gâyet nazik bir şekilde ama, kesin, kararlı bir şekilde:

“—Bu Allah’ın emridir sevgili babacığım, sevgili anneciğim! Bak burada siz yanılıyorsunuz. Benim bunu, Allah’ın emrini tutmam, yapmam gerekiyor. Sizin söylediğinizi yaparsam, siz de günaha girersiniz, ben de günaha girerim. Zâten söylemekle günaha giriyorsunuz. Bunu böyle lütfen söylemeyin, beni Rabbimin emrine karşı gelmeğe zorlamayın!.. Zâten sizin de böyle bir şeye hakkınız yok... Beni zor bir tercihle karşı karşıya bırakmayın!” demesi lâzım!

“—Ben anne babamı severim. Müslüman olarak da anneme babama itaat benim boynumun borcudur ama, annem babam bana Allah’ın emretmediği, yasakladığı şeyleri, kötü şeyleri emrederse, yap derse; o zaman tabii onları yapamam!” diyecek.

Bu zâten bugünün mevzuatında, beşerî kanunlarda da böyledir. Bir amir memuruna, bir üst astına kanunlara aykırı bir emir verecek olsa, memur onu dinlemez! Dinlerse, sorumlu olur, sorumluluktan kurtulamaz. “Üstüm bana bu emri verdi, ben ondan yaptım!” dese, bu onu sorumluluktan kurtarmaz. Çünkü kanuna aykırı bir şey emredilmiştir, onu yapmaması memurluğunun gereğidir.

Çünkü, amirine itaat etmiyor aslında, daha yüksek olan yasalara itaat ediyor bir kimse...

O bakımdan, bu kardeşlerimize böyle İslâm'ın nezaketini ve ciddiyetini, kararlılığını göstermelerini tavsiye ediyoruz. Tabii, onlara zâten bu cevabı verdik de, radyoda bunu söylememizin sebebi, tabii bütün dinleyici kardeşlerimize bu hususta bir görev düşüyor. Böyle hareket eden anne babalara, nasihat etmek lâzım! “Yanlış yapıyorsunuz, doğru değil. Allah’la harb etmeye mi kalkışıyorsunuz, Allah’a karşı mı çıkıyorsunuz?.. Allah’a karşı çıkmayı mı emrediyorsunuz?” diye nasihat etmek lâzım!..

Bu bütün müslümanların hakkı, hayrı tavsiye etme görevidir, vazifesidir. Emr-i ma’ruf, nehy-i münker görevidir. Biz bunu çok yaptığımız zaman, yaygın olan bir sosyal yanlışlık engellenecek. Yâni, bu yanlış terbiyeyi almış olan insanlar, kendilerini düzeltecekler.

Bu olaylarda ben bir şey daha görüyorum, bu işin mutlu tarafı... Eski yanlış bir eğitim devresinin ve düzeninin yetiştirdiği insanlar var ülkemizde, görülüyor. Bunu bir televizyon konuşmasında Sayın Prof. Şerif Mardin de söylemişti, çok hoşuma gitmişti. Dobra dobra bir televizyon röportajında, mülâkâtında ifade etmişti. Bir devrin mutaassıb, yobazca, böyle tek yönlü yetiştirilmiş insanları var. Ufukları dar, meseleleri anlayamıyorlar, meseleleri doğru göremiyorlar.

Şimdi herkesin kabul ettiği bir takım değerler var toplumumuzda... İnsan hakları diyoruz.

İnsan hakları deyince, herkes insan haklarına saygı gösterilmesi gerektiğini biliyor. Kimse, “Ben insan haklarını çiğnemek istiyorum, çiğnenmeli, insanlara hakları verilmemeli!” demiyor toplumda. Ama fiilen, bazıları insan haklarını bazılarına tanımıyor. Meselâ, kızına tanımıyor, çocuğuna tanımıyor... İnanç hürriyetini memuruna tanımıyor, işçisine tanımıyor:

“—Niye sakal bıraktın, niye başını örttün?.. Niye namaz kılıyorsun, niye cumaya gittin?.. Niye müslümansın, niye tesbih çekiyorsun?..”

E bunlar, Allah’ın emri olduğu için yapılıyor, Allah emrettiği için yapılıyor. Dedelerimiz yapıyordu. Bunların yasaklayanların babaları, dedeleri de yapıyordu bunu, anneleri de yapıyordu. Eski hatıra resimlere bakın, bütün hanım ninelerimizin, haminnelerimizin başı örtülüdür. Çocuklara söyleyin, “Haydi bakalım bir haminne resmi çizin!” deyin! Hemen gözlüklü, beyaz başörtülü, tonton bir hanım resmi çizecekler.

Üç nesil önce, iki nesil önce böyle olan bir şey, birden neye göre değişti?.. Batı ile tanıştık, batı kültürünü gördük, giyimini kuşamını gördük. Seyahatler, orada tahsil gören insanlar, onların kıyafetlerini taklit ediyorlar. Bir kısmına da atadan, ecdattan gördüğü örfüne adetine, dinine, imanına, Allah’ın kendisine emrettiği ahkâma göre yaşamak istiyor.

Tabii, bu bir tercih meselesidir. İnsan hakları var, hürriyetler var... Kanunun sağladığı hürriyetler var. Kimse inancından dolayı kınanamaz, ibadetinden dolayı kınanamaz. İnancına göre yaşamak, istediği inancı seçmek, herkesin hakkı oluyor. Bu, din ve vicdan hürriyeti dediğimiz şey oluyor.

O halde bu hürriyeti, bir nesil başkalarına tanımıyor, tanımak istemiyor. “Hanımınızın başını açacaksınız!” diyor. Kızınıza söylüyor: “Başını aç!..” Veyahut, “Sakalını kes, namaz kılma, cumaya gitme!..” Yâni bir nesil var, bizden önceki kuşak, nesil; bunları söylerken kanunlara, anayasaya, hürriyetlere, insan haklarına aykırı bir şey yaptığının belki farkında olmuyor. Alıştığı bir yanlış alışkanlığı devam ettiriyor. Bu esef edici bir durum...

Şerif Mardin de öyle esefle söylemişti televizyonda, hatırlıyorum; Allah selâmet versin... Ama güzel olan tarafı şu: Yeni nesil onlardan daha güzel, daha insancıl, daha modern, daha anlayışlı... Onların kavrayamadığı gerçekleri kavlıyor, onların yakalayamadığı hakikatleri yakalıyor. Onlardan daha doğru bir yolda... Bu güzel bir gelişme... Bir eğrilik yavaş yavaş düzelmeğe başlamış.

Tabii, bir eğriliğin düzelmesi bir takım sıkıntılarla, kuvvet çatışmalarıyla olur. Toplumda böyle bir değişim, aileler ve kişiler üzerinde bazı sancılar, sıkıntılar meydana getirebilir. Bu sıkıntıları haklı olan taraf çekince, mânevî bakımdan sevap kazanıyor, ecir kazanıyor.

Çünkü, dini için çektiği her sıkıntıdan, meşakkatten, zahmetten, üzüntüden dolayı mükâfât alıyor.

Öbür taraftan, bu çeşit annelerin, babaların da yavaş yavaş artık azaldığını, yeni nesillerin onlar gibi düşünmediğini görüyoruz. Bu, toplumun iyiye doğru gittiğini, olgunlaştığını, daha insan haklarına saygılı düşündüğünü gösteren bir gösterge... İşin güzel tarafı bu.

Tabii, sıkıntılardan dolayı mükâfât alacaktır kardeşlerimiz, ama Allah'ın emrini tutacaklar. Çünkü Allah'ın emrini tutmama konusunda bir müsaade, bir şey bahis konusu değil. Allah'ın emrinden tâviz olmaz. Allah'ın emrini uygulamamak olmaz.

Elinden geldiğince onu uygulayacak ve onun kendisinin hakkı olduğunu bilip, haklarını da korumağa çalışacak.

b. Kardeşler Arasında Anlaşmazlık

Bir şey daha bu sohbetlerim esnasında karşıma geldi: Kardeşler arasında birtakım tatsızlıklardan şikâyet ettiler. Çok iyi geçinen kardeşler, bakıyorsunuz birbirleriyle bozuşmuşlar. “İşte hocam, vaktiniz varsa tarafları dinleyin, bizleri barıştırsın; aradaki bu tatsızlık kalksın!” filân diye anneler şikâyet ediyorlar.

Tabii, kardeş kardeşin, yâni annesi babası aynı öz kardeşin en yakın kimsesidir. Onu sevmesi lâzım! hakîkaten iki insan birbiriyle böyle çok samîmî ise, birbiriyle çok muhabbetli ise, biz,

“Kardeş kardeş oturuyorlar, kardeş kardeş geçiniyorlar.” deriz. İki kardeşin birbiriyle zıtlaşması, kavgası, küslüğü, darılması neden oluyor?.. İncelenirse, tabii bunun birkaç sebebi vardır. Sebeplerden bir tanesi, kıskanmadır. Küçükten olur bu... Kardeş kardeşini kıskanırsa, o zaman kavga çıkar evde. Ona verilen bir şeyi, ötekisi kıskandığı zaman, bir kavga ortaya çıkar.

Tabii, annelerin babaların, bu kıskançlık duygusunun gelişmemesini, kardeşlerin birbirlerine fedâkârlık yapmasını öğretmesi lâzım küçükken çocuklara... “Al evlâdım, bunu kardeşine ver!.. Yarısını kardeşine ver!..” diyerek, bu bir eğitim. Yavaş yavaş bu eğitimi ona aşılmalı, öğretmeli! “Bu kardeşindir. Bak sen ona vermediğin zaman, o mahrum kalıyor. Sana vermediği zaman, sen nasıl ağlıyorsan; o da ağlayacak. Hadi bakalım!” diye, böyle onun yerine kendisini koydurtarak, bu eğitimi küçükten vermek gerekiyor. Bu kıskançlık olmasın diye...

Bir de çocukların haksinaslığını, yâni hakka hukuka riayetini, yavaş yavaş sağlamak lâzım!..

“—Bunu böyle yapman doğru değil, bunu şöyle yapman lâzım!.. Fedâkârlık da olsa, sabretmen lâzım, ama bunun böyle olması lâzım!.. Bütün bu şekerlerin hepsini sen alırsan olmaz! Hadi bakalım onlara kendi elinle ver!” diyerek; böyle yaptığı zaman da taltif ederek, mükâfatlandırarak, öperek, okşayarak:

“—Aferin!” diyerek; “Hadi, sen böyle yaptığın için ben de seni çocuk parkına götürüyorum, sallandıracağım! Aferin, çok güzel bir şey yaptın. Melekler de seni sevdi, Allah da seni sevdi.”
filân diyerek, küçükten bunları yetiştirmek lâzım!..

Tabii anneler, babalar elinden geldiği kadar bu eğitimi yapmalı, bu güzel huyları öğretmeli!.. Bizim toplumumuz elhamdü lillâh, asırlar boyu İslâm ahlâkı ile yoğrulmuş olduğu için, bu gibi âdâb dediğimiz şeylere riayeti bilir idi. Babanın hanımına ve çocuklarına karşı babalık yapmasının âdâbı...

Hanımın kocasına ve çocuklarına karşı hanımlık, annelik yapmasının âdâbı... Evlâdın anne ve babasına karşı evlâtlık yapmasının âdâbı... Komşuluk âdâbı, yemek yeme âdâbı, seyahat âdâbı... vs. Her şeyin âdâbı vardı, bu âdâb öğretilirdi, bilinirdi.

Bu konuda güzel kitaplar yazılmıştır. Meselâ, onlardan bir tanesini hatırlıyorum. Allah rahmet eylesin, Çarşamba müftüsü bir Osmanlı alimi güzelce toplamış, *Mecmaü'l-Âdâb* isimli bir eser. Okumanızı tavsiye ederim. Yeni harflerle de neşri birkaç defa yapıldı. Yâni, bir İslâm âdâb-ı muaşeretini nasıl olmalı, orda insan görüyor.

Tabii, daha büyük kitaplar var Meselâ, İbrâhim Hakkı-yı Erzurûmî Hazretleri'nin²Ma'rifetnâme'si, bu gibi âdâbı çok güzel anlatan büyük eserlerden birisi. Bunun gibi tasavvuf kitapları, ahlak kitapları, fıkıh kitapları var... Bunları çocuklara öğretmek lâzım!..

Sonra büyüdüğü zaman insanlar, kardeşler birbirleriyle nasıl düşman oluyor?.. Annenin, babanın üzülmesine sebep olacak bir ihtilafa ne zaman düşüyor?.. Umûmiyetle yine bir menfaat çatışmasında bu oluyor. Miras meselesinden; "İşte ona şu gitti, bana bu geldi... Benimki az, onunki çok..." derken, bazen evlatlar annesine babasına darılıyor; "Mirası benden kaçırdı, öbür evlâdına verdi." gibi düşünüyor.

Tabii, gerçekten böyle bir şey varsa, bu babanın, annenin kusurudur. Çünkü evlâtlar arasında Allah'ın emrettiği ölçülere riayet etmek lâzım! Adalet etmesi lâzım!.. Bir evlâdı mâmur eyleyip, ötekisini mağdur etmemesi lâzım!.. Bu annenin, babanın dikkat etmesi gereken âdâb... Çocukları arasında müsâvât diyoruz,

---

² İbrâhim Hakkı Erzurumî (1703 - 1780): Hasankale'de doğmuştur. Çocukluğu gençliği burada geçer. Devrinin hocalarından kuvvetli dersler alır. Hicri 1171 'de Hasankale' yi terk ile Siirt Vilayetine gider. Orada Tillo köyünün ünlü şeyhi İsmail Fakirullah Hazretlerine intisap eder. Hayatının sonuna kadar orada kalır. 1780 yılında vefat eder. Mübarek kabirleri de oradadır.

Kırka yakın eseri vardır. Eserlerinin çoğu tasavvufi konulardadır. En önemli eseri Ma'rifetnâme' dir. 1756 da yazılmıştır. Eser hem manzum hem de mensurdur. Bir nevi ansiklopedi şeklindedir. Astronomi alanındaki kıymetli bilgiler yanında, sofiyane bir edayla kaleme alınmış, didaktik, lirik türden şiirleri de ihtiva eder.

eşit muamele yapmak. Hata öperken, severken dahi, çocuklarına eşit muamele etmesi lâzım ki, haksızlık olmasın...

Ama bazen evlâtlar, yapılan müsâvâtı, eşit davranışı bile eşitsizlik olarak görüp, oradan kızabiliyorlar. Aslında baba veya anne, meselâ ihtiyarlığında kendisine bakan, zahmet çeken, masraf eden bir evlâdına, o masraflarını karşılığı olarak bir pay ayırabiliyor. “Vay benim annem babam ona çok verdi!” diye, bu sefer hem annesine babasına, hem de kardeşine darılma durumu oluyor. O haksız.

Bir de mirasın taksiminde, “O tarlayı ona verdi, bu tarlayı bana verdi. Orası daha verimli, burası biraz daha kıraç...” gibi şeyler oluyor. Tabii bu, İslâm’da güzel olmayan bir şey! Dedelerimiz bu hususta çok güzel buyurmuşlar : “Mirasta aldanan kazanır!” demişler. Yâni, “Aldanmış gibi görünürse, Allah onu telâfi eder, başka yerden kârlı ve kazançlı çıkartır.” demişler.

Rahmetli annem, bize eski kitaplardan okuduğu bazı hikâyeleri anlatırdı. Çocuk yetiştirmeğe, pedagojiye çok uygun ibretli hikâyeler, kıssalar çok önemli... “İki kardeş varmış, beraber bir tarlayı ekmişler.” Bunu anlatırdı annem bize küçükken... Bunlar bizim gözümüzün önünde böyle canlanırdı. O zaman televizyon yoktu, film yoktu ama, biz bunları duyarak hayalimizde resimlendirerek, canlı manzaralar halinde hatırimızda tutardık.

İki kardeş varmış, tarla ekmişler. Buğdaylar büyümüş, harman yapmışlar. Birisi evli kardeşlerin, ötekisi bekâr... Birisinin birkaç çocuğu var, ötekisi henüz evlenmemiş. Tarlayı eşit olarak ekmişler. Mahsulü harmanı aldıktan sonra samanı ikiye ayırmışlar, buğdayı ikiye ayırmışlar. Bir tane arabaları varmış, samanı buğdayı taşıyacak... Biri dolduruyormuş arabayı samanla, evine götürüyormuş. Buğdayı dolduruyormuş, kendi ambarına götürüyormuş... Ötekisi tarlada bekliyormuş. Sonra araba ikinci sefer geldiği zaman, o dolduruyormuş samanını, buğdayını, o götürüyormuş ambarına boşaltıyormuş...

Ama arada ne oluyormuş?.. Bekâr olan kardeş, samanı, buğdayı alıp götürdüğü zaman; tarlada o yokken, yığınlar karşısında dururken, evli diyormuş ki:

“—Şimdi benim bu kardeşim henüz daha yuva kurmadı. Daha evlenecek, çeyiz tanzim edecek, düğün yapacak... Bunun paraya çok ihtiyacı var. Mahsulü eşit olarak ayırdık ama, ben ona biraz daha benim tarafımdan vereyim!” diyormuş, o yokken, onun tarafına kürek kürek atıyormuş buğdaydan, samandan...”

Ötekisi bir şeyden haberdar değil. Arabayı boşaltıp geldiği zaman, bu sever evli kardeşin buğdayını, samanını yüklüyorlarmış. Bu sefer, evli kardeş evine gittiği zaman, bekâr kardeş şöyle düşünüyormuş:

“—Bu buğdayları, samanları eşit olarak bölüştük ama, bu kardeşim evli... Hanımı var, çoluk çocuğu var. Onun daha çok ihtiyacı var. Ben ona kendi hakkımdan biraz vereyim, nasıl olsa bana bu kadarı yeter.” diyormuş.

Kendisinin buğdaylarını kürer kürek öbür kümeye atıyormuş. Samanlarını öbür tarafa naklediyormuş. Annem bunları anlatıyor bize... “Artık Allah, bu iki kardeşin güzel duygusundan, o buğdaya, o samana öyle bereket vermiş, öyle bollandırmış, çoğaltmış ki, taşıya taşıya bitirememişler. Ambarlar dolmuş, taşmış.” diye anlatırdı.

Bakın, bu güzel bir pedagojik olay, eğitici bir şey... Kardeş için fedâkârlık yapmak, işi böyle onun lehine düşünmek... Böyle düşünüp berekete nâil olmak, Allah’ın rızasını kazanmak varken, iki karış tarla için, üç kürek toprak için kardeşe darılır mı?.. Mirastan dolayı kavga çıkar mı, küslük olur mu?.. Allah-u Teâlâ Hazretleri zâten küslüğü yasaklamış. İslâm’da müslümanın müslümana küs olması yok... Zâten küs geçmeyecek, barışık olacaklar. Bir de bu sebepten darılmak, tabii hiç uygun olmuyor. Biraz fedâkârlık yapmayı, biraz izzet ve ikramda bulunmayı, biraz böyle sevap kazanmayı öğrenmeliyiz, öğretmeliyiz.

Bir şey daha var, büyüklerimiz bize bunu öğretirlerdi. İnsan tabii çeşitli dostları vardır etrafında, çeşitli insanlarla tanışıyor, komşu oluyor, ahbap arkadaş oluyor ama; kardeşi annesinden babasından kendisine nasib olmuş

bir yakını olduğu için, kardeşin bir daha bulunması mümkün değil!.. Çarşıdan alınmaz, telâfisi mümkün olmaz. Onu bırakıp başkasını almak mümkün değil, kardeş çok kıymetli... Kardeş bir daha başka yerden elde edilmesi, kazanılması mümkün olmayan bir şahıs...

O bakımdan, onun kalbini kırmak hiç doğru değil... Aksine taltif etmek lâzım, ikram etmek lâzım!..

“—Ben yemeyeyim, kardeşim yesin; ben giymeyeyim, kardeşim giysin...” demek lâzım!..

Böyle yapan, mahrum olmaz. Böyle davrananı Allah sever, ona kat kat daha büyük mükâfâtlar ihsan eder.

Bu münasebetle sevgili dinleyicilerime miras konusunda itidal tavsiye ediyorum. Varis olarak mirasa sahip olan kimseler, mirasın taksiminde birbirlerine karşı mültefit olsunlar. Mirası bir mesele haline getirmesinler!

Ben latîfe olarak, bir de şöyle bir çözüm getiriyorum, söylüyorum. Söylediğim zaman, gülüyor beni dinleyen kardeşlerim. Diyorum ki:

“—Kardeşlerden birisi taksimi yapsın, seçmeyi ötekisi yapsın!..”

Tabii, böyle olduğu zaman ne olacak?.. Taksimi yapan, seçimi öteki yapacağı için, iyice ölçecek, biçecek, iki tarafı eşit yapmağa gayret edecek. Ötekisi de o zaman bir tanesini alacak. Böylece, adaletli bir taksim yerine gelmiş olur.

Bazen insanlar bunu seçemeyebilirler. Seçemeyince, bir hakem heyeti tayin etmek, “Bakın burada bu mallar var, nasıl paylaşırsanız hakem heyetinin hükmüne razıyız!” demek, herhalde darılıp, küsüp bir kenara çekilmekten daha iyidir.

“Aman miras için annenizi, babanızı üzmemeyin! Aman miras için kardeşlerinizle darılmayın!” diyoruz. Böyle yapanlara sizin nasihat etmenizi tavsiye ediyoruz.

c. Büyük Ağabey Baba Gibidir

Aziz ve sevgili Akra dinleyicileri! Allah-u Teâlâ Hazretleri bizi her halimizde, her hareketimizde şeriatın ahkâmına uyanlardan, âdâba, ahlâka riayet edenlerden, Allah’ın rızasını kazanmağa çalışanlardan eylesin...

Sohbetimi bir hadis-i şerifle bitirmek bereketli olur diye, bir hadis-i şerif okuyayım! Peygamber SAS Hazretleri buyurmuşlar ki:³

حَقُّ كَبِيرِ الْأَخْوَةِ عَلَى صَغِيرِهِمْ كَحَقِّ

الْوَالِدِ عَلَى وَلَدِهِ

(أبو الشيخ، خط. عن سعيد بن العاص)

³ Beyhakî, *Şuabü'l-İman*, c.VI, s.210, no:7929; Deylemî, *Müsnedü'l-Firdevs*, c.II, s.132, no:2673; Hatîb-i Bağdâdî, *Târih-i Bağdad*, c.V, s.118, no:2533; Saîd ibnü'l-As RA'dan.

Ebû Nuaym, *Ahbâr-ı İsfahan*, c.II, s.37, no:398; Ebû Hüreyre RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.XVI, s.645, no:45473; *Feyzü'l-Kadîr*, c.III, s.394; *Câmiü'l- Ehâdîs*, c.XII, s.136, no:11626.

RE. 276/4 (*Hakku kebîrü'l-ihveti alâ sağîrihim kehakkı'l-vâlidî alâ veledihî.*) “Kardeşlerin büyük olanının, küçük olanları üzerine hakkı, babanın evlâdına hakkı gibidir.” Bir rivayet bu.

Bir rivayet daha var, onu da okuyalım, kelimelerin okunmasından bereket olsun:⁴

الْأَكْبَرُ مِنَ الْإِخْوَةِ بِمَنْزِلَةِ الْأَبِ

(عد. طب. هب. عن عُثَيْمِ بْنِ كَثِيرِ بْنِ كَلَيْبِ عَنْ أَبِيهِ عَنِ جَدِّهِ)

RE. 190/7 (*El-ekberu mine'l-ihveti bi-menzileti'l-eb.*) “Kardeşlerin en büyük olanı, baba makamındadır.”

Mâdem dinimiz, Peygamber-i Zîşânımız, sevgili Peygamberimiz, büyük ağabeye baba kadar bir mertebe bahşediyor, “Büyük ağabey, büyük olan kardeş baba gibidir.” diyor. O halde insanın babasına hürmet ettiği gibi, kendisinden büyüklere de hürmet etmesi, Allah’ın sevdiği Peygamber Efendimiz’in hoşnut olduğu bir durum olur.

Onun için, küçük kardeşler büyüklere hürmet etsinler, baba yerine koysunlar, bu hadis-i şerifi unutmasınlar!.. Büyük kardeşler de küçükleri, bir babanın evlâdına bakışı gibi görsünler, onlar da babanın şefkatini küçük kardeşlerine gösterebilirler!

⁴ Taberânî, *Mu’cemü'l-Kebîr*, c.XIX, s.200, no:450; Beyhakî, *Şuabü'l-İman*, c.VI, s.210, no:7930; İbn-i Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, c.I, s.943; İbn-i Abdilber, *el-İstiâb*, c.I, s.412; İbn-i Hacer, *el-İsâbe*, c.III, s.471, no:4157; İbn-i Adiy, *Kâmil fi'd-Duafâ*, c.VI, s.241; Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl*, c.XXIV, s.217; Küleyb el-Cühenî RA’dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.XVI, s.466, no:45472; *Mecmaü’z-Zevâid*, c.VIII, s.272, no:13438; *Câmiü'l-Ehâdîs*, c.XI, s.30, no:10178.

İslâm her derdin ilacıdır. İslâm eczanesinde her hastalığın şifası vardır. Yeter ki, biz müslüman olalım!.. Allah bizi İslâm'ın kıymetini bilen, bütün hayatî faaliyetlerimizi, her işimizi İslâm'a göre, Kur'an'a göre, Rasûlüllah Efendimizi SAS'in sünnetine göre yapanlardan eylesin...

Aziz ve sevgili Akra dinleyicileri, cumanız mübarek olsun... Cuma abdesti alın, gusül abdesti, boy abdesti alın, Kehf Sûresi'ni okuyun, camiye erken gidin, cumanın sevaplarını çok alın!.. Allah hepinizden razı olsun... Bizi de duadan unutmayın!..

Es-selâmü aleyküm ve rahmetu'llâhi ve berekâtühû!..

Prof. Dr. Mahmud Es'ad COŞAN

15. 03. 1996 - İstanbul

[Bütün CUMA SOHBETLERİ'ne PDF olarak ulaşmak için tıklayınız.](#)

